

РАДМИЛО Б. ПЕКИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА ИСТОРИЈУ

КНЕЗ ПОКРАЈАЦ ОЛИВЕРОВИЋ (Прилој иденџификацији)

САЖЕТАК. Један од најрепрезентативнијих средњовјековних натписа Босне и Херцеговине у којем се помиње кнез Покрајац Оливеровић налази се на средњовјековном споменику – стећку, смјештеном у селу Врпољу у Љубомиру код Требиња. У историјској науци одавно је скренута пажња на стећак и натпис који означава гробно мјесто кнеза Покрајца Оливеровића. Међутим, изузев оквирног датирања средњовјековног споменика – стећка и сазнања да је у питању поданик војводе Сандаља, научна и читалачка јавност готово да ништа не зна о кнезу Покрајцу Оливеровићу.

На темељу ранијих радова, теренског истраживања и њиховог обједињавања и упоређивања са објављеном и необјављеном архивском грађом Дубровачког архива, у раду је приказано поријекло кнеза Покрајца Оливеровића и његових насљедника.

КЉУЧНЕ Покрајац Оливеровић; кнез; стећак; натпис; Љубомир.
РИЈЕЧИ:

¹ bijeljani@yahoo.com

Рад је резултат истраживања у оквиру пројекта III 47023, *Косово и Мейхоџија између националној иденџијеџија и евроинџијеџираџија*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Рад је примљен 3. октобра 2020, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 24. марта 2021.

На подручју Љубомира на више локалитета налазе се средњо-вековне некрополе стећака. Једна од најзнаменитијих некропола налази се код цркве Светог Јоакима и Ане у селу Врпољу, смјештена у југоисточном дијелу Љубомирског поља. Поред средњо-вјековних споменика и цркве, на овом локалитету налази се православно гробље у које се и у данашње вријеме сахрањују мјештани из наведеног села. Ранији истраживачи на овом локалитету евидентирали су 78 стећака (Веšлагіć, 1971, стр. 406–407; Паовица, 2002, стр. 95, 96, 102).

У наведеној некрополи у Љубомиру налази се један од најрепрезентативнијих стећака Босне и Херцеговине који је карактеристичан по величини натписа. Стећак је облика високог сандука са постољем. Висина стећака је 210 цм, дужина 190 цм, ширина 65–78 цм, а димензија плоче 200 x 250 цм. На цјелокупној бочној страни споменика, окренутој ка западу, исклесан је импозантан натпис у 22 реда, у коме се помиње кнез Покрајац Оливеровић. Садржај натписа је одраније познат и гласи:

„? У дане господина војводе Сандаља, а овај што лежи је кнез Покрајац Оливеровић. Браћо и властело, ја Покрајац, господину моме слуга, што могох на правди, толико хтједох. У мом дому Бог ми подили, ја могах господина мога и друга мога у поштењу примити. И у том моме добру дође смрт у време живота дом свој ожалостих“ (Vego, 1964, II, стр. 60–61; Томовић, 1974, стр. 102).

Натпис кнеза Покрајца Оливеровића разматран је у ранијим радовима крајем XIX и почетком XX вијека. Између осталих, помнутим натписом бавили су се: Трухелка, 1895, стр. 259–283, 266–268; Стојановић, 1902, стр. 87; Ћоровић, 1956, стр. 144; Vego, 1962, стр. 235–236; Томовић, 1974, стр. 102; Комар, 2016, стр. 176. и други.

И поред тога, изузев оквирног датирања споменика-стећака и сазнања да је у питању поданик војводе Сандаља Хранића, научна и читалачка јавност готово да не зна ништа о кнезу Покрајцу Оливеровићу.

Када је у питању датирање натписа кнеза Покрајца Оливеровића, Ћ. Трухелка је сматрао да је натпис настао у првој четвртини XIV вијека, а да је кнез Покрајац носио патримонијално презиме и да се по оцу Оливеру презивао Оливеровић. Исти аутор је констатовао да је име Оливер необично за подручје Босне и да се у Србији ријетко јавља. На крају је закључио да о Покрајцу Оливеровићу нема других вијести (Truhelka, 1895, стр. 268; 259–283).

Поред Ћ. Трухелке, наведеним натписом бавио се и М. Вего, који је најприје констатовао да је кнез Покрајац Оливеровић умро

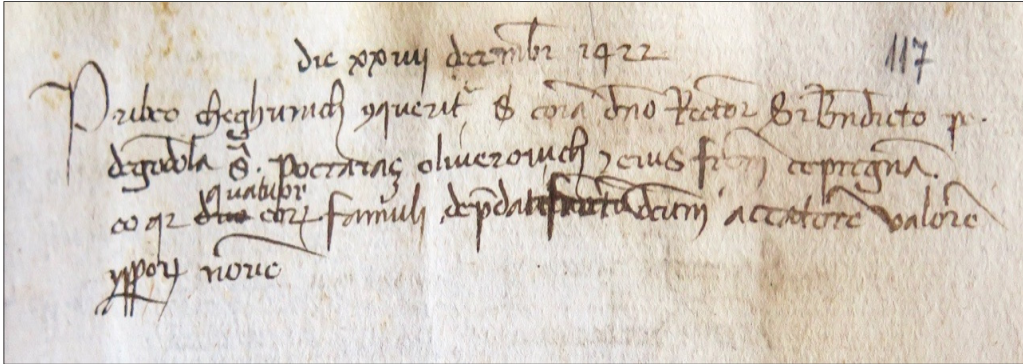
СТЕЋАК КНЕЗА ПОКРАЈАЦ ОЛИВЕРОВИЋА У СЕЛУ ВРПОЉУ У ЉУБОМИРУ.
(АУТОР ФОТОГРАФИЈЕ: Р. ПЕКИЋ).

у периоду од 1404. до 1435. године. У другом раду, М. Вего је ревидирао раније мишљење и за почетну годину настанка натписа је истакао 1413. годину, када је Сандаљ борадио у Љубомиру, гдје је издао пуномоћ Прибиславу Похвалићу о полагању депозита у Дубровник (Јиречек, 1892, стр. 65; Стојановић, 1929, стр. 358–359, 360–362; Порчић, 2015, стр. 22, 23, 25–26; Смиљанић, 2015, стр. 193).

Гордана Томовић датирала је натпис кнеза Покрајца Оливеровића у период од 1404. до 1435. године (Томовић, 1974, стр. 102).

За разлику од наведених, у једном новијем раду, натпис кнеза Покрајца Оливеровића је прецизније датиран и то у период од 1422. до 1435. године. Ова констатација произашла је на основу дубровачке архивске грађе, тачније из једне тужбе у којој се помиње Покрајца Оливеровић. Дана 24. децембра 1422. године Прибео Кегунић оптужио је Покрајца Оливеровића и његовога брата Чепрњу да су опљачкали четворицу његових слуга (Kurtović, 2005, стр. 378).

Сматрамо да је исправно констатовано да је у питању иста особа која се помиње у натпису стећка у Врпољу у Љубомиру.

PRIBEO CHEGHUNICH CONQUERITUR SER CORAM DOMINO RECTORE SER BENEDICTO P. DE GONDOLA
 SUPRA POCCRARAÇ OLIUEROUICH ET EIUS FRATREM CEPREGNAM EO QUIA QUATUOR EORUM FAMULI DE
 PREDATE FACTA DICTUM ACCATORE VALOREM YPERPERIS NOUEM
 (DAD, LAM DE FOR. V, F. 117 (24. XII 1422)).

И поред наведеног, остаје отворено питање: ко је кнез Покрајац Оливеровић? Чији је стећак у Врпољу, Грка, догумила или припадника неке друге групације? Најчешће, као и у другим крајевима, тако и на овом подручју, становништво сматра да стећци припадају Грцима, који су, како се сачувало у легенди, некада давно насељавали ове просторе, али су због великих зима и хладноће, морали да се иселе из ових крајева. Поред тога, у бројним радовима тврди се да су стећци догумилски споменици, док мањи број истраживача негира такве тврдње и истиче да стећци припадају православном становништву које није признавало ни Рим ни Цариград. Потом се појавило мишљење да стећци нијесу резултат вјерских, већ социјално-економских прилика и да представљају културни одраз једног времена (Glušac, 1953, стр. 105–138; Wenzel, 1965, стр. 15; Bešlagić, 1982, стр. 520–526; Wenzel, 1999, стр. 18).

Натпис у коме се помиње кнез Покрајац Оливеровић по величини се разликује од многих других, јер је исклесан у 22 реда. Изузев сазнања да се ради о поданику војводе Сандаља Хранића, из натписа немамо значајнијих информација о кнезу Покрајцу Оливеровићу.

Да бисмо одговорили на постављено питање и издјегли претпоставке настале на темељу аналогije, те вјеродостојно извршили идентификовање, неопходно је консултовати дубровачке архивалије и у њима тражити исте особе које се помињу у натписима стећака. На овакав метод идентификовања и датирања

стећака одавно је скренуо пажњу Б. Храбак (Храбак, 1953, стр. 325–328).

Особе које се помињу у натписима стећака треба тражити у писаним документима, с тим да су са идентичних подручја. Истовремено треба имати у виду да је одавно уочено да идентична презимена неријетко имају и они који нису у сродству. Због тога је неопходно истаћи да су у средњовјековном периоду презимена била патримонијална. У складу са претходно наведеним, нетачне су раније изнесене тврдње Ђ. Трухелка да је име Оливер и патримонијални Оливеровићи необично за подручје Босне. Напротив, име Оливер и презиме Оливеровићи било је распрострањено у различитим влашким катунима. Између осталих, у Дробњацима је био Радослав Оливеровић, који је у првој половини XV вијека евидентиран у казним списима Дубровачког архива.² И код Влаха Кресојевића, забиљежени су Власи Оливеровићи (Пекић, 2018, стр. 147–148). Оливеровића је било и у другим катунима и то у Журовићима који нису били у сродству са Бурзмазима. Један од њих био је Вукашин Оливеровић (Kurtović, 2011, стр. 658).

У историјској литератури је истакнуто мишљење да би кнез Покрајац Оливеровић могао бити у вези са Оливером Витомирићем из Гацка који се помиње 1392. године (Kurtović, 2005, стр. 379). Сматрамо да овакве претпоставке нису прихватљиве. У питању је особа из Гацка, а не из Љубомира. У разрјешењу постављеног питања, неопходно је у полазној основи у дубровачким изворима тражити извјесног Оливера, који је током XIV вијека живио у Љубомиру, по коме је кнез Покрајац носио презиме Оливеровић.

Ранији истраживачи су утврдили да су у доба кнеза Покрајца Оливеровића и његова сизарена војводе Сандаља Хранића у Љубомиру живјели Власи Бурмази, Угарци и њихови разгранати браственици, Дермановићи, Дубравчићи, Боројевићи, Бориловићи и други (Којић-Ковачевић, 1973, стр. 229–231).

И у Љубомиру, као и на другим подручјима данашње Херцеговине, разна насеља добила су имена по Власима који су ту живјели. Дубровачки извори свједоче да су Угарци били насељени у истоименом насељу, које је без сумње по њима прозвано.³ У изворима се помињу починиоци пљачке који су били из мјеста херцегова званог Љубомир из Угарака (*loco Chertzegi vocato Jubomir de Ugarag*) (Пекић, 2017, стр. 442–443). Насеље Угарци до данашњих

² DAD, Lam de for. XV, f. 230' (6. VII 1442); Исто, f. 232 (8. VII 1442).

дана сачувало је средњовјековно име, а смјештено је у средишњем дијелу Љубомирског поља, на падини брда Присоје (Ђурић, 1985, стр. 264–265).

У ранијим истраживањима је истакнуто да су на подручјима данашње Херцеговине Бурмази имали четири катуна. Један од њих био је у селу Убоску код Љубиња (Храбак, 2003, стр. 182–183).

Током средњег вијека, у Љубомиру се територијализовао дио Влаха Бурмаза, који су, како је познато, били смјештени и у околини Стоца и Љубиња (Палавестра, 1965, стр. 195). Нема сумње да је по Власима Бурмазима прозвано и истоимено село које у данашње вријеме једним дијелом припада Општини Берковићи у Републици Српској, а другим Општини Столац у Федерацији Босни и Херцеговини.

Поред бројних сачуваних докумената о Бурмазима, Боројевићима и Угарцима, за наш рад посебно су интересантни Власи Дермановићи које су дубровачки писари, као и друге Влахе, диљежили неуједначено, и то као: Дермановић (*Dermanouich*), Дармановић (*Darmanouich*) или Германовић (*Ghermanouich*). Као и код разгранавана других катуна, и Власи Дермановићи прозвани су по старјешини, катунару Дерману. У дубровачким изворима евидентиран је катунар Дерман Бурмаз, који се 1343. године писмено обавезао да ће формирати караван и на товарним животињама пренијети 100 твара соли од Дубровника до трга Милешеве у мјесто звано Пријепоље⁴ (Динић, 2003, стр. 690).

Насљедници катунара Дермана презивали су се Дермановићи. Дубровачки извори свједоче да је на подручју Љубомира у другој половини XIV и првој половини XV вијека настањен био Влах Оливер Дермановић. У литератури је истакнуто да се Оливер Дермановић помиње 1368. године (Kurtović, 2011, стр. 648; Kurtović, 2019, стр. 66), као власник робиње Станиславе, ћерке Припча.⁵ Станислава је откупљена из ропства и након што је добила слободу, истог дана у дубровачкој канцеларији склопила је споразум

³ DAD, Lam de for. IV, f. 255 (7. X 1420); Braychus Grubanouich et Ratchus Vrgnachouich coram domino Rectore ser Trifono de Bonda lamentum detulit contra Paulicium Dubravcich et Ivanissum ei filium de loco Ugarag Cherçegi [...]. DAD, Lam. de for. XXVIII, f. 288' (17. XI 1455); Bogunus Nicolich de Gliubomir de loco Ogarichi [...]. DAD, Deb. Not. LXXIII, f. 200 (18. X 1519).

⁴ Derman delli Burmas capud catonis, Visulle delli Brumas [...] faciunt manifestum quod promictunt et se obligant Pale de Getaldo et Pasque Petri de Ranina de dando et conducendo et adisignando eis omnibus corum expensis usque forum Millesseua in loco dicto Pripolie salmas centum salis factas in Raguii [...]. DAD, Div. Canc. XIV, f. 28 (6. VII 1343).

којим се обавезала да служи извјесног Тихоча у периоду од шест година.⁶

Четрнаест година касније од претходно наведеног уговора, у архивским изворима поново се помиње Влах Оливер Дермановић који је пословао са Милтенем Сечом⁷ (Kurtović, 2019, стр. 135), познатим трговцем настањеним у околини Дубровника, о којем је остао богат писани траг.⁸ Поред пословних људи из Љубомира, Милтен Сеч трговао је и са становништвом Дабра и Невесиња и од њих набављао жито и другу робу (Пекић, 2005, стр. 47, 111–112).

Дана 13. децембра 1397. године, Оливер Дермановић из Љубомира и Дубровчанин Душко Придојевић евидентирани су у једном арбитражном спору (Јиречек, 1981², стр. 142). Као судије именовани су Радоња Куделиновић, познати властелин из Требиња и тројица Дубровчана: Сергул Богуновић, Познан Твртковић и Твртко Буршић.⁹

Шест година касније, поново се помиње Влах Оливер Дермановић из Љубомира и то као поданик босанског краља. Дана 20. ав-

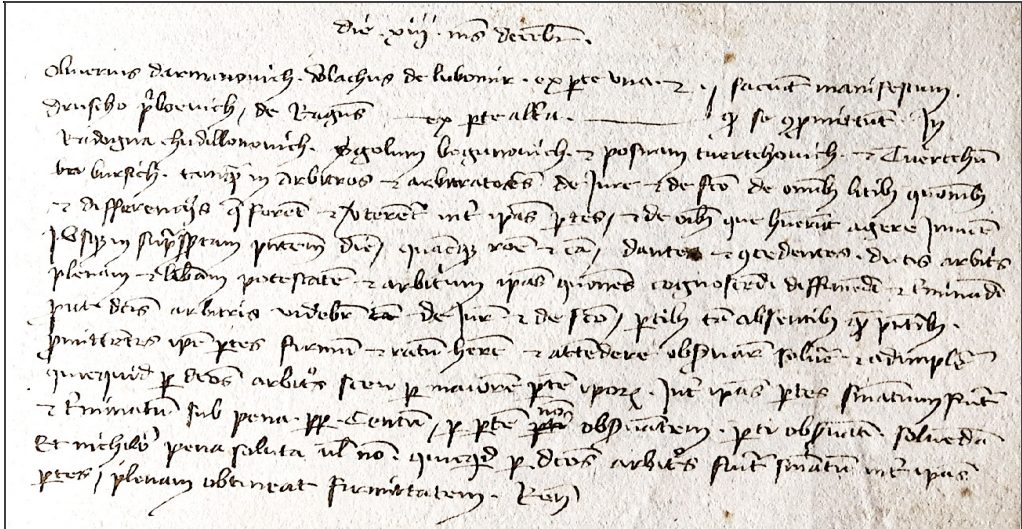
⁵ Oliuer Dermanouich vlach facit manifestum quod ipse liberat et franchat Stanislauam filiam Pripchi de Ceruatia, eius serva pro perperis X [...]. DAD, Div. Canc. XXI, f. 167 (17. II 1368).

⁶ Stanislaua filia Pripchi de Cheruatia facit manifestum quod ipsa locat se et opera sua Ticoçio Radosclai Siallo usque ad annos sex [...] Et hoc quia dictus Ticoçius promissit mihi dare victum et vestitum decenter et perperis Xquos habui et recepi ab ipso, quos dedit pro rescatatione mea de seruitute ab Oliverio Dermanouich ut supra proxime centinetur [...]. DAD, Div. Canc. XXI, f. 167 (17. II 1368).

⁷ Milten Xes facit manifestum quod ipse facit finem remissionem et pactum perpetuum de ulterius aliquid non petendo Oliverio Dermanouich vlacho, ibidem present et acceptanti de yperperis XV et grossos VIII, in quibus dictus Oliuerius erat obligantus dicto Miltin ut diserunt constare per scripture cancelarie volens dare Miltinus quod dicta scriptura sit vana, cassa et nullius valoris [...] DAD, Div. Canc. XXV, f. 117' (4. VII 1382).

⁸ Miley Bratoslauich de Neuesigna facit manifestum quod ad carrum secundum consuetudinem Ragussi vendidit Milteno Seeç salmerium unum pro iperperis 3,5 [...]. DAD, Div. Canc. XXI, f. 162' (4. II 1368); Cervatinus Pichieuch de Deber facit manifestum quod promittit et se obligat Miltino Sec de dando eidem Miltino usque ad festum sancte Marie de mensis augusti proxime venturum staria grani quinque et copellos quatuor conducti Ragusium expensis ipsius Chervatini [...]. DAD, Div. Canc. XXV, f. 181' (4. II 1383).

⁹ Oliverius Darmanouich vlachus de Lubomir ex p(ar)te una et Druscho Priboeuch de Ragusii ex p(ar)te alteri faciunt manifestum quod se conpromictunt in Radogna Chudillonuich, S(er)gulini Bogunouich, et Poznan Tuertchouich, et Tuertchum Bursich tanquam in arbitros et arbitratores et de jure et de facto [...]. DAD, Div. Canc. XXXII, 104 (13. XII 1397).

DAD, Div. Canc. XXXII, 104 (13. XII 1397).

густа 1403. године Оливеру Дермановићу из Љубомира одобрено је да може са својим караваном доћи у Дубровник (Јиречек, 1959, стр. 202). Највјероватније да је Оливер Дермановић из Љубомира један од наследника поменутог катунара Дермана Бурмаза.

Поред Оливера Дермановића, од осамдесетих година XIV вијека и касније, на овом подручју помиње се и Бурмаз Дермановић. Новембра 1386. године, Бурмаз Дермановић Велики, Новак и Првинац Прибисалић и још двојица њихових пословних партнера обавезали су се Леонарду Баску и његовим удруженим компаноцима Марину Глеју и Милану Мергићу да ће на товарним животињама превести из Дубровника до Пријепоља 38 товара тканина и друге робе.¹⁰

Влатко Велковић оптужио је Бурмаза Дермановића и Милата и Брајана Бурмазовића да су му, између осталог, украли три краве и 12 комада ситне стоке.¹¹ Наведени Милат и Брајан по оцу Бурмазу презивали су се Бурмазовићи. У питању су синови Бурмаза

¹⁰ Burmas Dermanouich Maior, Nouach Pribisalich, Prvinaç Pribisalich, Benecta Junachouich, Jurgus Verchoeuich, faciunt manifestum quod ipsi se obligant et promittunt Leonardum de Basca recipienti pro se et vice et nomine sociorum suorum, silisceset, Ser Marini de Gleya et Milanus Merghich portare et conducere cum suis equis seu equabus salmas triginta octo pannorum et aliarum mercium accipiendi dicta salmas de Ragusio et conducendo usque in Preproglie [...]. DAD, Div. Canc. XXVI, f. 130 (6. XI 1386).

¹¹ DAD, Lam de for. III, f. 23 (25. X 1412).

Дермановића, како ћемо видјети из касније презентованих извора.

Милат Бурмазовић пљачкао је и у Трибихову, смјештеном јужно од насеља Врпоља. Крајем 1419. године, Дубровчанин Радослав Миошић оптужио је помињаног Милата Бурмазовића и његовог компањона, који је такође био из Љубомира, да су му у мјесту званом Трибихово украли три јарца. Као свједок наведен је Радашин Гренчарић.¹²

У оптужници датираној 1442. године, као починиоци пљачке, између осталих, помињу се браћа: Милат, Бранко, Владислав, Влађ и Владимир, синови Бурмаза из Љубомира.¹³ Двије године касније, Милат Бурмазовић и двојица његових синова, Ракоје и Радоња, пљачкали су у Љубомиру.¹⁴ Исте године, Радоњу Милатовића из Љубомира напала су тројица разбојника и опљачкала у Бодовишту.¹⁵ Поред Ракоја и Радоње, у изворима се помињу и њихова браћа: Дубравац, Вигањ и Миљак, синови Милата Бурмазовића.¹⁶

Иако документовано не можемо потврдити, на основу патримонијалног презимена, заједничког подручја живљења и временске дистанце појављивања у изворима, оправдано је претпоставити да су Оливер и Бурмаз Дермановићи из Љубомира, синови и наследици раније помињаног катунара Дермана Бурмаза.

Идући патримонијалном линијом, наследице Оливера Дермановића треба тражити међу Оливеровићима, који су као и њихов отац живјели на подручју Љубомира. У складу са тим, од Оливеровића из Љубомира најпознатији је кнез Покрајац који је највјероватније син и наследице Оливера Дармановића.

¹² Radosau Miosich de Ragusii coram nobili et sapient viro domino Andrea Mar. de Volço honor Rectoris Ragusii conqueritur supra Milatum Burmasouich et Gugoie Zoich eo quia dicti accusti his elapsis diebi in loco vocato Tribichoui furati fuerunt accusatory producto tres arietes. Testes: Radassin Gernçarich. DAD, Lam de for. IV, f. 115 (7. XII 1415).

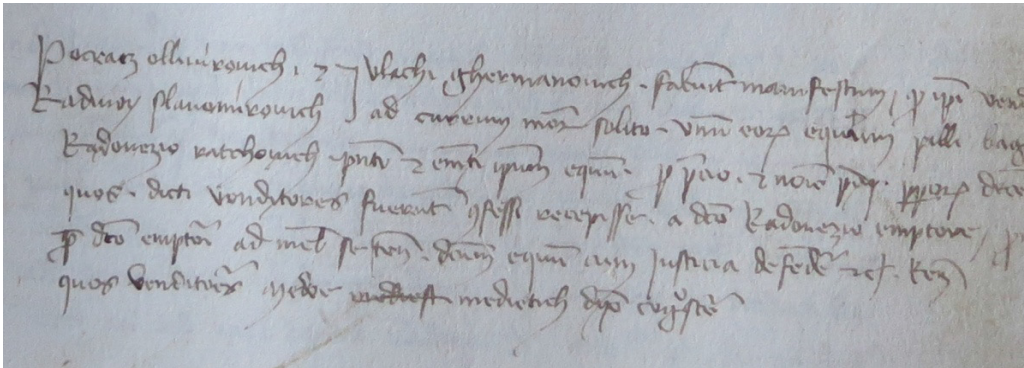
¹³ Milat, Branchum, Vladisauum, Vlagh et Vladimer fratres et filios Burmas de Gliubomere apud Jasem [...]. DAD, Lam de for. XV, f. 130 (22. III 1442).

¹⁴ DAD, Lam de for. XVII, f. 172 (27. I 1444).

¹⁵ Radogna Milatouich de Gliubomier [...]. DAD, Lam. de for. XVII, f. 148 (26. XII 1444).

¹⁶ Rachoe Radosalich coram domino Rectore ser Marino de Georgii fecit lamentum contra Rachoe Milatouich et Radogna Milatouich et Dubrauach Milatouich et Vigang Milatovich et Miglach Milatouich fraters [...]. DAD, Lam. de for. XXVIII, f. 94 (22. IV 1455).

Да су полазне основе и претпоставке тачне свједоче дубровачки архивски извори. Покрајац Оливеровић из Љубомира припадао је Власима Дермановићима.

POCRAEZ OLLIVIROUCH ET RADIVOY SLAVOMIROVICH VLACHI GHERMANOUICH FACIT MANIFESTUM QUOD IPSE VENDADERUNTE AD CURRUM MORRE SOLITO UNUM EORUM EQUAM PILI BAGLI RADOVEZIO RATCHOUICH [...]. DAD, DIV. CANC. XXXVI, F. 67 (14. VI 1406).

Половином јуна 1406. године, Покрајац Оливеровић и Радивој Славомировић, Власи Дермановићи, у Дубровнику на јавном мјесту продали су једног коња сиве боје Радовчу Ратковићу по цијени од 18 перпера (Kurtović, 2019, стр. 536–537). У наведеном извору Покрајац је регистрован у нешто измијењеној форми, и то као Германовић, што је случај и код евидентирања других Влаха, о чему је писала у ранијим радовима знаменита Д. Ковачевић (Ковачевић, 1963, стр. 124).

Покрајац Оливеровић помиње се и у каснијем периоду. Дана 14. августа 1413. године, двојица Влаха Хранислав и Покрајац Оливеровић дали су у депозит један сребрни појас Грубачу Краиновићу.¹⁷

У поменутих изворима Покрајац Оливеровић није назначен као кнез, што доводи у сумњу да ли се ради о истој особи која се помиње на стећку у Врпољу. Међутим, на темељу каснијих извора сумње отпадају, јер сазнајемо да је Покрајац Оливеровић из Љубомира био властеличић који је имао своје поданике. Тако је у тужби датираној 1429. године, у њеном додатку 3. јуна наведене године поред Покрајаца Оливеровића, евидентиран његов пода-

¹⁷ Chranislauus Oliverouich, Pocreç Oiverouich vlachi faciunt manifestum quod ipsi habuerunt et receperunt Grubaze Craninouich unam centurama argenti [...]. DAD, Div. Canc. XXXIX, f. 285 (14. VIII 1413).

ник Грубан и раније помињани Милат Бурмазовић¹⁸ (Kurtović, 2015, стр. 450).

Нема сумње да се ради о кнезу Покрајцу Оливеровићу, који је сахрањен у Врпољу, јер је готово неvjероватно да се на тако малом простору као што је Љубомир у исто вријеме појављују двојица властелина са идентичним именом и презименом.

На темељу предочених извора могуће је прецизније одредити вријеме смрти Покрајца Оливеровића. Кнез Покрајца Оливеровић појављује се последњи пут 1429. године, а умро је „у доба војводе Сандаља“, који је, како је познато, окончао живот 1435. године. Покрајца Оливеровић умро је између двије наведене године, 1429. и 1435. године.

Поред идентификовања кнеза Покрајца Оливеровића и прецизнијег датирања његове смрти, на основу расположивих извора покушаћемо потражити Покрајчеве могуће насљеднике, који су били поданици Стефана Вукчића Косаче и његовог сина Владислава.

Опште је познато да је војводу Сандаља Хранића наслиједио синовац Стефан Вукчић Косача, који је од 1448. године носио титулу херцега. Између осталог, Стефан Вукчић управљао је Љубомиром од 1435. до 1462. године. Наслиједио га је син Владислав који је овим подручјем владао до пада под управу Османлија 1465. године.¹⁹

Идући очевом линијом, насљеднике кнеза Покрајца Оливеровића у документима треба тражити међу Покрајчићима. Међутим, као и Оливеровића, тако је и Покрајчића било у различитим влашким катунима. Између осталих, Покрајчића је било код Влаха Малешеваца и њихових разгранатих браћевеника Перутинића.²⁰

Почетком 1413. године, због крађе оваца и коза поред Новака и Веселека Милошевића из мјеста Загоре код Требиња, оптужени су Ратко, Дубровац и Обривоља Покрајчић.²¹

¹⁸ Die III junii 1429. Suprascriptus Bogossauus coram domino rectore ser Nicola Jo. de Poza comparuit dicens se inuestigasse et sciuisse quod dicta Liubissaua famula fugitiua suprascripta asportavit res suas suprascriptas et illas dedit omnibus infrascriptorum Pocriaz Oliuerouich, Gruban homo dicti Pocriaz, Milat Burmasouich [...]. DAD, Lam. de for. VIII, f. 132 (4. 1 1429).

¹⁹ DAD, Lam. de for. XXVIII, f. 288' (17. XI 1455); Lam de for. XXXV, f. 116 (15. III 1462).

²⁰ Plausa Pocraycich de catono Stanichi Perutinich [...]. DAD, Div. Canc. XXXV, f. 76 (1. VI 1404); Radissa Pocraycich [...]. DAD, Div. Canc. XXXV, f. 125 (20. X 1404).

За разлику од претходника, поред Покрајца Оливеровића, на подручју Љубомира, насељени су били Покрајац Угарчић и Покрајац Дубравчић (Недељковић, 1978, стр. 37; Kurtović, 2008, стр. 16). Насљедници и једног и другог презивали су се Покрачић, што представља отежавајућу околност у трагању за насљедницима Покрајца Оливеровића.

Оправдано је претпоставити да су синови и насљедници кнеза Покрајца Оливеровића били као и њихов отац властелинчићи, поданици владеоске породице Косача. У складу са наведеним, властелин из Љубомира био је херцегов човјек Радивој Покрајчић, који је заједно са двојцом својих поданика оптужен 1457. године (Динић, 2003, стр. 385). Премда документовано не можемо потврдити, постоји сумња да је Радивој Покрајчић могући син Покрајца Оливеровића.

Поред Радивоја Покрајчића из Љубомира је био и Станко Покрајчић који се помиње 1436. године као члан једне пороте заједно са Павлицом Дубравчићем из катуна Угарци и раније помињаним Брајаном Бурмазовићем.²²

У каснијем периоду, Станко Покрајчић истакао се у пљачкама и отимачини. Између осталог, напао је и покрао познатог дубровачког месара Миљена Плиешчића, који се у изворима често помиње као набављач стоке. Дана 24. новембра 1441. године, Миљен Плиешчић оптужио је дубровачком кнезу Мартолу Заманићу Станка Покрајчића и његова брата и Владоја из Цернице да су му у Требињу, између осталог, украли 12 златних дуката, два вола и једног коња.²³

Након 23 године, октобра 1464. године, поново се у изворима помиње Станко Покрајчић, властелин из Требиња. Наиме, Станица, жена Радохне Николића из Конавала, оптужила је Божитка Радовановића и Петка Радохнића да су извршили разбојништво и пљачку у мјесту у Требињу. У истој оптужници навела је и отимачину једне краве и као починиоца именовала је Станка Покрајчића, племића кнеза Владислава.²⁴

²¹ Braian Miroeuch [...] coram domino Simonem de Goziis Rectorem conqueritur supra Ratchum Pocraycich et supra Dubravaç eius fratrem vlahos et supra Nouach et Veselcho Miloseuich fratres de Xagora homines Biluice Chobiglacich, et Obriuogla Pocraycich [...]. DAD, Lam de for. III, f. 44' (13. I 1413).

²² Stanchus Pocraycich [...]. DAD, Div. Canc. XLIX, f. 251 (23. III 1436).

²³ Miglien Pliesich coram domino Rectore ser Martolo de Zamagno facit lamentum super Stanchum Pocraycich et eius fratrem et Vlaoe de Cerniza [...]. DAD, Lam de for. XV, f. 62 (24. XII 1441).

Након пада Љубомира под власт Османлија, појачане су пљачке и отимачине. У таквим околностима, Станко Покрајчић хватао је и Турцима продавао људе као робље. Септембра 1465. године, Станко Покрајчић из Љубомира и двојица његових компањона оптужени су да су у Гацку ухватили Радослава, сина Радинча Мирковића, и продали Турцима (Динић, 1967, стр. 134).

До када је живио Станко Покрајчић није нам познато. Међутим, у доба Османлијске окупације крајем осамдесетих година XV вијека, једно од села у Љубомиру било је познато по властелину Станку Покрајчићу. У наведеном периоду у Дубровнику дјеловали су многи пословни људи из Фиренце. Између осталих, истакнути Фирентинац у Дубровнику био је Бенедикт Камби, који се у изворима јавља као замјеник напуљског или каталонског конзула. Априла 1488. године, пословао је за рачун дубровачког архиепископа²⁵ (Пекић, 2012, стр. 320–321). Годину дана касније, Фирентинац Бенедикт Камби пословао је без писаног налога (*Magister Benedictus Cambi de Florentia negotiorum gestor*), у име дубровачког архиепископа Ивана. Том приликом, узео је за служавку Драгану, кћерку Милина Радовановића из Љубомира, из села Станка Покрајчића (*conduxit et achordauit Draghnam filiam Milini Radouanouich de Gliubomir de villa Stanchi Pograicich*).²⁶

Властелин Станко Покрајчић по оцу Покрајцу носио је патримонијално презиме Покрајчић. Такође је Станко Покрајчић од оца Покрајца наслиједио и властелинство. Наведени извори упућују да се ради о сину и насљеднику знаменитог властелина из Љубомира из доба Сандаља Хранића, кнеза Покрајца Оливеровића.

На темељу дубровачких извора и ранијих истраживања, на крају можемо закључити да се од катунa Бурмаза разграно, односно издвојио катун Дермановића, чији се родоначелник Дерман помиње у првој половини XIV вијека. Из Дерманова катунa био је Оливер Дермановић, његов насљедник, који је у другој

²⁴ Stanica uxor Radochne Nicolich de Canali [...] coram domino iudicibus criminali quorum caput fuit ser Andreas Babalio [...] conquesta fuit Bosigchum Radouanouich, et contra Petcum Radochnich dicens quod pro dicti Bosigchus et Petchus [...] Item conqueritur contra Stanchum Pocraycich de Tribignio nobillem comitis Vladissauu dicens quod dictus Stanchus derobauit ipsum pro nominatam Radochnam accipiendo sibi unam vacham Dimissam pro Borcham matrem eius Stanize [...]. DAD, Lam de for. XXXVI, f. 29' (24. X 1464).

²⁵ DAD, Div. Canc. LXXXVI, f. 56' (24. IV 1488).

²⁶ DAD, Div. Not. LXIX, f. 41 (3. IV 1489).

половини XIV и у првој половини XV вијека био настањен у Љубомиру. Као имућан човјек посједовао је робље и у својству поносника уговарао каравански превоз робе из Дубровника у унутрашњост Балканског полуострва. У каснијем периоду у дубровачким изворима помиње се Покрајац Оливеровић Влах Дермановић, властелин из Љубомира, највјероватније син и насљедник поменутог Оливера Дермановића. Вријеме и мјесто његова живљења свједочи да се ради о кнезу Покрајцу Оливеровићу, поданику војводе Сандаља Хранића, који је сахрањен у Врпољу у Љубомиру, чији је средњовјековни споменик – стећак са импозантним натписом сачуван до данашњих дана. Покрајац Оливеровић умро је између 1429. и 1435. године.

У каснијем периоду, у доба управе Стефана Вукчића Косаче и његова сина насљедника Владислава, истакнути властелин у Љубомиру био је Станко Покрајчић, који је по оцу Покрајцу носио патримонијално презиме Покрачић. Иако документовано не можемо потврдити, највјероватније да је Станко Покрајчић насљедник Покрајца Оливеровића, што ће даља истраживања утврдити.

ИЗВОРИ

АРХИВСКА ГРАЂА

Državni arhiv u Dubrovniku:

Debita Notariae (Deb. Not.). LXXIII (1518–1519).

Diversa Cancellariae (Div. Canc). XXI (1366–1368); XXXII (1396–1399); XXXV (1403–1405); XXXVI (1405–1408); XXXIX (1411–1414); XLIX (1435–1436); LXXXVI (1487–1489).

Diversa Notariae (Div. Not.) LXIX (1459–1460).

Lamenta de foris (Lam de for.) III (1412–1414); IV (1419–1422); V (1422–1424); VIII (1428–1430); XV (1441–1442); XVII (1443–1444); XXVIII (1455); XXXV (1461–1462); XXXVI (1464–1465).

ОБЈАВЉЕНИ ИЗВОРИ

Динић, М. (1967). *Из Дубровачког архива*, III. Београд: Српска академија наука и уметности.

Јиречек, К. (1892). *Сјоменици српски*, Споменик XI. Београд: Српска краљевска академија.

Комар, Г. (2016). *Ђирилични најџииси сџаре Херџејовине, (са џрејледом кр-сџова)*. Подгорица: Књижевна задруга Српског националног савјета.

Недељковић, Б. (1978). Мешовита порота. Дубровачка документа XIV и XV века о пограничној пороти. *Miscellanea*, XVI (6), 7–180.

Стојановић, Љ. (1902). *Сџари срџски зајиси и најџиси*, књ. I. Београд: Српска академија наука и уметности – Народна дџблиотека Срџије – Матица српска.

Стојановић, Љ. (1928). *Старе српске повеље и писма, 1/2, Зборник за исџорију и књижевност срџској народа*, прво одељење, XIV. Београд – Сремски Карловци: Српска краљевска академија.

Томовић, Г. (1974). *Морфолоија ћириличних најџиса на Балкану*. Београд: Историјски институт.

Kurtović, E. (2019). *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne*, Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341–1526, knj. 1. Sarajevo: Institut za istoriju – Historijski arhiv.

Vego, M. (1964). *Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine II*. Sarajevo: Zemaljski muzej.

-
- ЛИТЕРАТУРА Динић, М. (2003²). *Из срџске исџорије средњега века*. Прир. С. Ѓирковић и В. Ђокић. Београд: Equilibrium.
- Ђурић, Н. (1985). Ономастика Љубомира. *Ономаџолошки џрилози*, VI, 191–438.
- Јиречек, К. (1959). *Зборник Консџанџина Јиречека I*. Поседна издања, књ. СССХХVI. Одељење друштвених наука, књ. 33. Београд: Српска академија наука.
- Јиречек, К. (1981²). *Исџорија Срџа*, књ. II, (Културна историја). Друго исправљено и допуњено издање, превео и допунио Ј. Радонић. Београд: Слово Љубве.
- Куртовић, Е. (2008). *Дубравчићи, Власи Ујарци са џогручја Љубомира. Исџоријски часоџис*, LVII, 107–122.
- Ковачевић, Д. (1963). Средњовјековни катуни по дубровачким изворима. У: М. Филиповић (ур.), *Симџозијум о средњовјековном кайуну (121–139)*. Сарајево: Научно друштво СР Босне и Херцеговине.
- Којић-Ковачевић, Д. (1973). Обавезе на вјерност двојице катунара Сандаљу Хранићу. *Годишњак Друшџива исџоричара Босне и Херцеџовине*, 19 (1970–1971), 229–231.
- Паовица, Н. (2002). *Љубомир, аниџроџеоџрафска исџраживања*. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Палавестра, В. (1965). Некропола „Деминов крст“ у Бурмазима код Стоца. *Наше сџарине*, X, 195–202.
- Пекић, Р. (2005). *Жуџа Дабар у средњем вијеку*. Билећа: „СПКД“ Просвјета.
- Пекић, Р. (2012). *Фиренџинци на Балкану 1300–1600*. Косовска Митровица: Филозофски факултет.

Пекић, Р. (2017). Љубомир у доба властеоске породице Косача. У: С. Мишић (ур.), *Српска краљевсџва у средњем веку, зборник радова са међународној научној скуђа* (435–451). Београд – Нови Сад – Ниш – Краљево: Филозофски факултет – Филозофски факултет – Филозофски факултет, Центар за византијско-словенске студије.

Пекић, Р. (2018). *Билећке Рудине у средњем вијеку*. Косовска Митровица – Бања Лука: Филозофски факултет – Удружење историчара Републике Српске „Милорад Екмечић“.

Порчић, Н. (2015). Два пуномоћја војводе Сандаља Хранића за Придбислава Похвалића. *Грађа о прошлости Босне*, 8, 21–30.

Смиљанић, А. (2015). *Људи из сјенке – гуђломајти обласних јосјодара у Босни*. Бања Лука: Филозофски факултет.

Храбак, Б. (2003). *Из сјарије прошлости Босне и Херцејовине*, књ. I. Београд: Архивар.

Веѕлагић, Ш. (1971). *Stećci, kataloško-topografski pregled*. Сарајево: Veselin Masleša.

Веѕлагић, Ш. (1982). *Stećci – kultura i umjetnost*. Сарајево: Veselin Masleša.

Ћоровић, В. (1956). Prilog проучавању наћина сахранјива и подизања надгробних споменика у нашим крајевима у средњем вијеку. *Naše starine*, III, 127–147.

Глушас, В. (1953). Problem Bogumilstva i Pravoslavlja Crkve Bosanske. *Godišnjak Istorijaskog društva Bosne i Hercegovine*, V, 105–138.

Храбак, В. (1953). Prilog datovanju hercegovačkih stećaka. *Glasnik Zemaljskog muzeja*, n.s. VIII, 325–328.

Куртовић, Е. (2005). Natpis на stećку kneza Pokrajca Oliverovića из Vrhpolja – питање датирања. *Baština 1, Godišnjak Komisije за очување nacionalnih spomenika*, 1, 371–381.

Куртовић, Е. (2011). Seniori hercegovačkih vlaha. У: I. Лућић (ур.), *Hum i Hercegovina kroz povijest, zbornik radova, knj. I* (647–695). Загреб: Hrvatski institut за povijest.

Куртовић, Е. (2015). Historijska kontekstualizacija stećaka. *Godišnjak „BZK“ Preporod*, 15, 445–457.

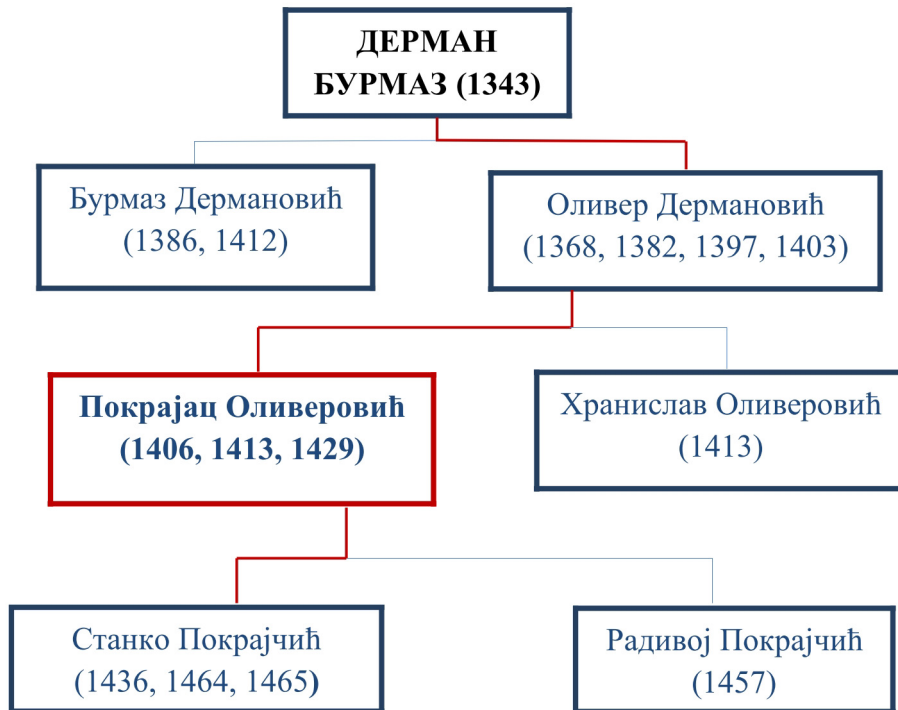
Трухелка, Ћ. (1895). Starobosanski natpisi. *Glasnik Zemaljskog muzeja*, 7 (1), 259–283.

Вего, М. (1962). Нови и ревидирани натписи из Херцеговине (Nastavak). *Glasnik zemaljskog muzeja*, 17, n.s. (A), 191–243.

Вензел, М. (1965). *Ukrasni motivi на stećcima*. Сарајево: Veselin Masleša.

Вензел, М. (1999). *Bosanski stil на stećcima i metalu*. Сарајево: Publishing.

ПРИЛОГ

ГЕНЕАЛОШКО СТАБЛО КНЕЗА ПОКРАЈАЦА ОЛИВЕРОВИЋА
(THE GENEALOGY TREE OF THE PRINCE OF POKRAJAC OLIVEROVIĆ)

RADMILO B. PEKIĆ

UNIVERSITY OF PRIŠTINA IN KOSOVSKA MITROVICA
FACULTY OF PHILOSOPHY

SUMMARY

КНЕЗ ПОКРАЈАЦ ОЛИВЕРОВИЋ
(A CONTRIBUTION TO HIS IDENTIFICATION)

One of the well known medieval epitaphs of Bosnia and Herzegovina is located on the medieval tombstone – a *stećak* located in countryside Vrpolje in Ljubomir near Trebinje. The epitaph signifies

grave site of prince Pokrajač Oliverović, subject of Duke Sandal Hranic, about whom is known nothing except that.

Based off of Dubrovnik resources it has been established that in the Ljubomir were inhabited Vlachs Burmaz from which stood out katun Dermanović, named after their elder katunar Derman. His heir was Oliver Dermanović. In following period in Dubrovnik resources is mentioned Pokrajač Oliverović Vlach Dermanović, nobleman from Ljubomir, most likely son and heir of already mentioned Oliver Dermanović. Time and place of his life testify to be about Princeps Pokrajač Oliverović, subject of Duke Sandal Hranic, who was buried in Vrpolje in Ljubomir, whose medieval monument—a *stećak* with imposing epitaph has been preserved to this day. Pokrajač Oliverović died between 1429 and 1435. In following time in Ljubomir is mentioned nobleman who bore a patrimonial surname Pokrajčić after his father.

KEYWORD: Pokrajač Oliverović, prince, *stećak*, epitaph, Ljubomir.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons

Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0 (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial International 4.0 licence (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).